

وضعیت و شخصیت اجتماعی حرفه کتابداری و اطلاع رسانی: بررسی بین المللی^۱

نوشته ایبولیا بیلدی

ترجمه پرویز بهیار^۲

چکیده: آنچه راکه می‌خوانید، برداشت و خلاصه‌ای از مطالب مهم ۵۰۰ تا ۶۰۰ مدرک چاپ شده طی ده سال گذشته در ۳۱ کشور جهان است که به منظور تهیه و ندادن تحقیقی در جهت روشن ساختن وضعیت و شخصیت اجتماعی کتابدار، منطبق با برنامه طرح عملیاتی افلا برای سالهای ۱۹۸۸-۱۹۹۲ برنامه‌ریزی شده بود. به لحاظ مطالعه درخور و شایسته و تحلیل عناصر عوامل انسانی برنامه‌های تحقیق در ارتباط با مسائل تکنولوژیکی در زمینه کتابداری و فعالیت‌های اطلاع‌رسانی، اشارات و پیشنهادهای در جهت پیوستگی و یکدستی شده است.

۱. منظور و هدف بررسی

هدف از این بررسی، تهیه خلاصه‌ای است از تحلیلهای ناحیه‌ای، عقاید و ارزیابی‌هایی که درباره وضعیت و موقعیت فعلی حرفه کتابداری، خصیصه‌های ویژه و جنبه‌های خاص آن، دگرگونیها و تغییرات در روند توسعه و پیشرفت، و مسائل و مشکلاتی که در درون و بیرون آن حرفه وجود دارند.

این خلاصه می‌بایستی زمینه و پایه‌ای گردد، برای بحث در یک اجتماع بزرگ حرفه‌ای، و همچنین موضوع تحقیق، و کمک در شناخت مسائل و مشکلاتی که می‌بایستی مورد پژوهش قرار گیرند، و خط‌مشی تحقیق را فراهم سازند. این تحقیق که براساس همکاری و هدایت

1. I. Ibholya Billedi. "The Status & Social Prestige of Library & Information Profession: "an International Survey". in: *Journal of Library & Information Science*, 1989, 14(1): pp. 66-74.

۲. کارشناس ارشد بهداشت خانواده وزارت بهداشت، درمان، و آموزش پزشکی. و کارشناس ارشد کتابداری و اطلاع رسانی پزشکی.

بین‌المللی طراحی و پیش‌بینی شده، کاربرد ابزار نوین، امکانات، و همچنین همکاری در فعالیتهای پژوهشی و نوآوریها را مدنظر دارد.

۲. سابقه

وضعیت و شخصیت اجتماعی کتابدار که به عنوان یکی از دستور کارهای طرح عملیاتی ایفلا برای سالهای ۱۹۹۲-۱۹۸۸ تعیین شد، در سطوح منطقه‌ای و بین‌المللی، تحقیقات حرفه‌ای، علمی و عملی، فعالیتهای موضوعی زیر را پوشش می‌دهد:

- اطلاع و مدارک - روشها و دستورالعملهای آن؛

- مجموعه، ذخیره، پردازش، و توزیع اسناد و مدارک - و شیوه‌های آن.

به عنوان یکی از نتایج مباحثات و استدلالهای بین‌المللی شبکه‌ها و نظامهای کتابداری و اطلاع‌رسانی، یک نوع تعاون بین‌المللی به منظور هدایت و رهبری بعضی بررسیهای حرفه‌ای و کارهای تحقیقی به وجود آمد. ایفلا به عنوان نخستین سازمان بین‌المللی انجمنها و مؤسسات کتابداری، به منظور ارتقای فعالیت حرفه‌ای اعضایش، در برنامه‌های اصلی و هسته‌ای خود در سطح بین‌المللی، تحقیق و مطالعه در روشها و دستورالعملهای حرفه‌ای را برنامه‌ریزی و سازماندهی می‌کند.

امید می‌رود که ارتباط و پیوند مناسبی در مطالعه و تحلیل عناصر و عوامل انسانی در برنامه‌های تحقیقی با مسائل تکنولوژیکی حرفه به وجود آید؛ توفیق در انجام چنین تحقیقی موجب رشد همزمان کتابداری و پیشرفت حرفه، و علائق و دلبستگیهای فردی و گروهی می‌شود.

در راستای اجرای این برنامه، کمیته اجرایی ایفلا، طرح پیشنهادی زیر را با جزئیات آن ارائه داده است.

مرحله اول

الف. گردآوری انتشاراتی که در مورد حرفه و شخصیت اجتماعی کتابداری است. جمع‌آوری آرا و عقاید و اظهار نظرها، از طریق اشخاص.

ب. بر مبنای مواد فوق، طرح مطالعه‌ای یک بررسی، که مورد بحث و اظهار نظر کارشناسان، در گردهمایی کنفرانس عمومی ایفلا که در سال ۱۹۸۹ در پاریس برگزار می‌شود، قرار گیرد. رئوس این طرح، در بحث آزاد این جلسه و مباحثات آن جرح و تعدیل و تکمیل خواهد شد.

مرحله دوم

- الف. سازماندهی و تشکیل گروه تحقیقاتی و فراهم ساختن شروع کار آن.
- ب. هدایت و نظام دادن به تحقیقات و اطلاعات گردآوری شده.
- ج. ارزشیابی نتایج اطلاعات و تحقیقات.
- د. آگاه ساختن کمیته اجرایی از نتایج حاصله، در جلسه بحث آزاد کنفرانس عمومی ایفلا که در سال ۱۹۹۱ در مسکو برگزار می‌گردد.

مرحله سوم

- الف. تعیین اصول طرح فعلیتی به منظور ارائه در دستور کار ایفلا.
- ب. تشکیل جلسه و بحث پیش کنفرانسی در مورد ارتقای وضعیت و شخصیت اجتماعی کتابداران و کارشناسان اطلاع رسانی، که نهایتاً به کنفرانس عمومی ایفلا که در سال ۱۹۹۲ در دهلی تشکیل می‌شود، ارتباط و پیوند داده شود؛ و نتایج تحقیق اعلام گردد.
- مرحله نخست در سال ۱۹۸۸ شروع شد. در نشست سال ۱۹۸۸ در ورشو، کمیته اجرایی ایفلا اعضایش را به منظور شروع کار تحقیق تعیین کرد.
- مارتینا سیرسلج^۱ مأمور گردآوری و تلخیص عقاید ده کشور از طریق تماس مستقیم شد، و ایبولیا بیلدی به عنوان هماهنگ کننده مجموعه مواد و مطالب و تهیه و تنظیم تحقیقات پیمایشی جهت طرح در کمیته اجرایی و ارائه به گروه طرح عملیاتی ایفلا در مذاکرات پاریس، برگزیده شد.

۳. گردآوری مواد

براساس توافق اولیه، مواد و مطالب مورد نیاز، از طریق مقالات ادواریها، مدارک و اسناد کنفرانس و دیگر انتشاراتی که تاریخ اغلب آنها بین ۱۹۸۰ تا ۱۹۸۸ بود، و استفاده از منابع سنتی بازیابی شده تهیه می‌گردید. حاصل این مجموعه تقریباً ۵۰۰ تا ۶۰۰ مدرک، توصیفهای کتابشناختی، و خلاصه‌ها بود، هر چند که این مجموعه‌ای کامل نبود.

انجمنهای ملی کتابداران، مؤسسات و کارشناسان برجسته کتابداری، کتابشناسیهای را جهت این گردهمایی فراهم ساختند؛ همچنین خلاصه‌ها و موادی در ارتباط با موضوع از منابع و انتشارات ملی خود تهیه کردند که به مواد و منابع کنفرانس افزوده شد.

علاوه بر شیوه‌های سنتی گردآوری، از جستجوی پیوسته^۲ نیز استفاده گردید که حاصل کار

1. Martina Sircelj

2. online search

۲۷۳ پيشينه^۱ از پايگاه اطلاعاتي نشریه چکیده مقالات کتابداری و اطلاع رسانی بود^۲ که اغلب موضوعات و مطالب جديد در مورد کنفرانس و مربوط به سالهای ۱۹۸۶ تا ۱۹۸۸ می شد. هیچ گونه تقسیم بندی بر اساس کشورهای اصلی گردآورنده اسناد و مدارک صورت نگرفت.

۴. پردازش مواد

به دلیل حجم زیاد انتشارات با کیفیت بالا و تحلیلها و عقاید بعضی از کشورها، پردازش جزئیات می بایستی تا اندازه ای محدود شود؛ اما همین خصوصیات و ویژگیها این فرصت را پیش می آورد که مهمترین مسائل بنیادی که خود مبنای بحثها و تجزیه و تحلیلها می شدند، فراهم گردد.

بایستی توجه شود که تناقضات فراوانی در آرا و عقاید اظهار شده در انتشارات، به دلیل مشکلات خاص منطقه ای مشاهده می شود. در این کلیات، تا آنجایی که مقدور باشد سعی خواهد شد که اختلافات فاحشی که در نظریات بیان شده در این زمینه وجود دارند، معرفی شوند.

باید یادآور شد که مشکلات و اظهار نظرهای چاپ شده، بر مبنای بررسیها و ارزیابیهای تعداد چشمگیری از مدارک انجام شده است. این بررسیها مبتنی بر نمونه هایی است که هر یک ویژگی خاصی را نشان می دهد. در مدارک و اسناد گردآوری شده، بررسی تمام و کمالی صورت نگرفته است. علاوه بر این، در دسته دیگری از مدارک، نگرش و دستیابی به مسائل و مشکلات، به روشی ذهنی و تفکری بوده است. ماهیت مشکلات، نشان دهنده آن است که هر پرشی نمی تواند بر مبنای داده ها یا بررسیها بیان شود. مدارک و کنفرانسهای مرتبط با کتابداران و وضعیت و شخصیت اجتماعی آنان، جزو مدارک ردیف اول محسوب می شوند، و عمدتاً توسط انجمنهای کتابداران منطقه ای تهیه شده اند. بعضی پرسشها توسط مؤسسات آموزش کتابداری و ویرایشگران و نشریات تجاری شکل گرفته و عنوان گشته است. علاوه بر همه این موارد، عقایدی توسط مقامات کتابداری، نهادهای اجتماعی، کارکنان کتابخانه و افراد بیان شده اند.

آشنایی با گروههای موضوعی

همان طور که در بالا اشاره شد، پرداختن به جزئیات کامل و شروح، در مورد هر مشکلی

درباره موضوع اصلی غیر ممکن است. فقط مشکلات اصلی و اساسی که برای موجودیت و دوام حرفه و توسعه و پیشرفت آن ضروری است، در اینجا فهرست خواهد شد. چنانچه به لحاظ قضاوت ذهنی، تأکید بر گروه‌های موضوعی خاص، در منابع در دسترس وجود داشته باشد که بایستی تغییر داده شوند، امکان انجام آن در طی مباحثات و مذاکرات ممکن خواهد بود.

ارزشیابی کلی و عمومی کتابداری به منزله یک حرفه

صرف نظر از کشورها، تقریباً یک نوع موافقت در ارزشیابی از حرفه کتابداری وجود دارد: زمان ما، زمان تغییرات بزرگ است. قریب به اتفاق آرا و عقاید، با این نظر که تغییرات عظیم و شگرفی در عصر ما، در مقایسه با فعالیتهای کهن و گذشته کتابخانه‌ها، یعنی: گردآوری، ذخیره‌سازی، سازماندهی، و اشاعه دانش به وجود آمده، موافقتند. افزایش و نفوذ تکنولوژی و کامپیوتر، ارتباطات راه دور، و رسانه‌های کوچک^۱ هم در علم، و هم در زندگی روزمره، می‌تواند، و در واقع توانسته است که گردآوری و مجموعه‌سازی و اشاعه دانش و ارسال آن را، مستقل و جدا از فضا و زمان انجام بدهد. کسانی که از مدرک و سندی استفاده می‌کنند و یا آن را مورد استفاده و پردازش قرار می‌دهند، ممکن است از لحاظ مکان و زمان، دور از هم باشند. در پهنه جهان، نظامهای اطلاع رسانی دایره و به کار مشغولند. همه اینها بدان معنی است که نقطه تغییر و تحول در فعالیت کتابخانه‌ها شروع شده و تمام مشاغل و حرفی که نیاز به این تغییرات و هماهنگی ساختن خود با آن دارند مانند: کتابداران، کتابشناسان، دکومانتالیستها، و دیگران، از آن غافل نمانند.

نظرات و اظهارات بدبینانه، از موقعیت و وضعیتی بحرانی صحبت می‌کنند و از اینکه انجمنهای کتابداران بتوانند در راه تطابق خود با این تغییرات تکنولوژیکی موفق شوند، مطمئن نیستند. گروه خوش بینان، پیشرفت و توسعه تکنولوژیکی در کتابداری و اطلاع رسانی را امری اجتناب‌ناپذیر می‌دانند و هماهنگی و تطابق منطقی با وضعیت جدید را باعث تعالی و سلامت حرفه تشخیص می‌دهند.

تعدادی از مواد چاپی و انتشارات، به ارزشیابی حرفه و آینده آن در ارتباط با کیفیت و سیاست جامعه در خط‌مشی کتابخانه‌ها و خدمات آنها پرداخته‌اند؛ در این نوع ارزشیابی، معمولاً رابطه مثبتی بین کیفیت فعالیت کتابخانه‌ها و موقعیت و شخصیت اجتماعی کتابداران یافت می‌شود. چنین انتشاراتی عمدتاً در زمینه تکنولوژی بالا و پیشرفته به چاپ رسیده و منتشر

شده‌اند.

تعداد قابل ملاحظه‌ای از پاسخها، شغل کتابداری را در مقایسه با دیگر مشاغل، خالی از فایده می‌دانند و چنین قضاوت می‌کنند که از نظر شخصیت اجتماعی دارای سطح پایینی است. چنین تصور می‌شود که علت و منشأ این گونه باورها، استفاده از نیروی انسانی ارزان و بکارگیری آنها در کتابخانه‌ها بوده است، و این در شرایطی است که این نیروی انسانی مجبور به انجام کارهای سطح پایین و پست می‌شوند که نیاز به تبحر و تجربه‌ای ندارد. در حالی که مشاغل عمده و مهم که به تخصص و شرایط خاص نیاز دارند با افراد فاقد شرایط و بدون تجربه لازم برمی‌شود. باید توجه کرد که چنین شرایط و وضعیتی هنوز در چند ناحیه، معتبر است. آن گونه که از مصاحبه با کتابداران حرفه‌ای برمی‌آید، چنین دورانی سپری شده، و حرفه کتابداری تخصصی، و قابل انعطاف به منظور فراهم سازی خدمات اطلاعاتی در سطح بالا برای جامعه در حال شکل‌گیری است.

تعریف حرفه کتابداری و نیازمندیهای آن

اساس تعریف کتابداری به عنوان حرفه‌ای که نیازهای آن مدون و به شکل قاعده در آمده باشد، مجموعه‌ی فعالیتی است که توسط کارکنان آن می‌بایستی تعقیب و دنبال شود. نویسندگان و پدیدآورندگان مقاله‌ها و مطالعات و تحقیقات دریافت شده، به طور جداگانه، سابقه تاریخی حرفه کتابداری، مراحل پیشرفت آن، و عواملی را که در این پیشرفت دخالت داشته‌اند، مورد بررسی قرار داده‌اند. به گفته آنها چنین پیشرفت تدریجی از مرحله «نگهبان کتابخانه» (سرایدار) به «کتابدار»، نمونه‌ای از سیر تاریخی حرفه است. حتی در زمان حاضر، این حرفه دستخوش تغییرات است و به شکل فزاینده و روزافزون دگرگون و تخصصی می‌شود، که این هم نشانگر سیر دائمی آن است. ادغام دیگر حرفه‌ها با کتابداری، هنوز ادامه دارد، و این خصیصه قابل توجهی است که در روند تکامل و پیشرفت این حرفه، همانند دیگر حرفه‌ها، به چشم می‌خورد. علاوه بر نکات تاریخی جالب، خلاصه‌ای از سیر حرفه می‌تواند تقدس آن را از جنبه‌های دیگر به اثبات برساند: یک بررسی مقایسه‌ای تاریخی نمی‌تواند عاری از جذابیت باشد. در چند مدرک، آرا و عقایدی هر چند افراطی وجود دارد که به این نظر که کتابداری یک حرفه است با دیده شک و تردید می‌نگرد.

این کارشناسان پیشنهاد می‌کنند که موضوع از طریق یک بررسی اجتماعی و به شیوه‌ای

منطقی و در ارتباط با نوع شغل یا حرفه روشن شود.

عقاید و آرای‌ها که در مورد ضابطه و معیار حرفه‌ای بودن موجود است، اغلب با یکدیگر شباهت دارند، مانند:

- نیاز به آموزش خاص.

- وجود قواعد و مقررات مکتوب و غیر مکتوب (نظامنامه و مجموعه قوانین حرفه‌ای).

- نهادها و تشکیلات عمومی به منافع و علائق آنها توجه دارند.

- تحقیقات پیشرفته و نظام یافته را رهبری می‌کنند.

نکات فوق به طور بارز و مشهود نمی‌تواند کلیه ضوابط و معیارهای لازم را دربرداشته باشند، اما در نشان دادن خصیصه حرفه‌ای، کافی به نظر می‌رسد. تعریف حرفه‌ای، و کتابدار حرفه‌ای، به هر حال یکی از عوامل مهم در انجام تحقیقات مربوط به وضعیت و موقعیت در تحلیل شخصیت، تلقی می‌گردد.

انتخاب کتابداری به عنوان حرفه

تعداد نسبتاً زیادی از نوشته‌ها در مورد شروع کار و حرفه کتابدار است. بیشتر آرا و عقاید بر مبنای بررسی‌هایی که عمدتاً از طریق پرسشنامه و مصاحبه انجام شده، بدست آمده‌اند. مؤسسات آموزشی، در زمینه این مشکل، آگاهانه شروع به بررسی کردند، گرچه تحقیقات و ارزشیابی‌هایی نیز توسط انجمنهای کتابداران انجام گرفت علاوه بر مطرح ساختن و توصیف همه جانبه علل و انگیزه‌ها و همچنین بررسی مکانیسم تأثیر آنها، نویسندگان و پدیدآورندگان نوشته‌ها و مقالات به مشکلاتی که در شروع حرفه و یافتن و پیدا کردن شغل وجود داشته نیز پرداخته‌اند. جالب توجه است که در بین کسانی که به دلایل روشن و مشهودی چون محکومیت مجبور به ترک حرفه و شغل خود می‌شوند، بعضی ملاحظات و احترامات حرفه‌ای به منزله پدیده طبیعی عوض می‌شوند. به هر حال، علل تغییرات شغلی نمی‌تواند بدون انگیزه باشد. اگر فردی حرفه و شغل خود را به دلیل آنکه ادامه آن کار خسارات و معایب بیشتری را برای او به بار خواهد آورد ترک کند، و چنین ترک کار، حرکتی جمعی را باعث شود، بایستی به عنوان پدیده منفی مورد توجه و ملاحظه قرار گیرد. بر مبنای نوشته‌ها غیرممکن است که بتوان تصویری مطمئن و موثق ترسیم کرد و ارائه داد، بخصوص زمانی که نتوان گرایشهای بین‌المللی را نشان داد. ضروری به نظر می‌رسد که بررسی و مطالعه مناسبی با رعایت همه جزئیات به منظور گردآوری اطلاعات و داده‌ها در زمینه این مشکل انجام گیرد.

آموزش، صلاحیت، آموزش بیشتر

بی هیچ تردیدی، یکی از مسائل اساسی و یا مهمترین ویژگی حرفه، انجام و اتمام کامل محتوای رسمی استاندارد سیستم آموزشی مربوط به حرفه و توجه و عنایت به آن در تحقیق و بررسی است.

تحقیق و بررسی ما روی انتشارات حرفه‌ای نشان می‌دهد که مسئله آموزش یکی از مشکلات بسیار پیچیده موضوعی است، گرچه اختلاف وسیع و گسترده‌ای در عقاید مربوط به هر دو جنبه محتوای آموزشی و شکل و فرم آن جهت تربیت و پرورش کتابداران وجود دارد. یکی از داغترین بحثها در حال حاضر در زمینه آموزش کتابداری آن است که نیازهای زمینه‌ای^۱ و یا پیش‌زمینه‌ای^۲ بایستی با مواد نظری جایگزین شوند یا مواد عملی از بحثهای عمده در ارتباط نزدیک با شرایط و صلاحیتهای حرفه‌ای آن است که آموزش بایستی مستقل باشد یا دوگانه^۳. مسائل و موضوعات مربوطه به آموزش، نمی‌توانند از نیازهای شغلی و یا مباحث مربوط به ضوابط و معیارهای حرفه‌ای، مجزا و جدا شوند. مسائل و موضوعات عمده و اصلی عبارتند از: آیا امکان ادامه و دنبال کردن حرفه کتابداری بدون داشتن شرایط و صلاحیت لازم وجود دارد؛ اگر چنین باشد، اصولاً می‌توان آن را حرفه نامید؟ و به چه میزان و اندازه‌ای در شکل بخشیدن به شخصیت اجتماعی حرفه می‌تواند سهیم باشد؟

در زمینه و موضوع آموزش، نه فقط مدرسان مؤسسات آموزشی، بلکه بسیاری از نویسندگان و مؤلفان هم با برنامه‌های آموزشی سروکار دارند. مسائلی که به تازگی مطرح شده‌اند یا آموزش مستمر و مواد و محتوای درسی و ارتباط بین تربیت و آموزش کتابداران و استفاده کنندگان از کتابخانه مربوط می‌شوند.

حادثترین مشکلی که در مورد آموزش در وضعیت فعلی می‌تواند وجود داشته باشد، سیاست و استراتژی مناسبی به منظور تربیت و آموزش کارشناسان اطلاع‌رسانی است که مطابق نیازهای جامعه بتواند انجام وظیفه کنند. کار در چهارچوبه آموزشی کلی و عمومی که در آن مسائل و حالت‌های ویژه محلی نیز مرعی شود، می‌تواند سودمند باشد.

مسائل و موضوعات اخلاقی و معیارها^۴

به طوری که از بیشتر انتشارات برمی‌آید، مسائل و موضوعات اخلاقی بر این اساس است که

1. background

2. foreground

3. twofold

4. standards

کتابداران تعیین کننده نیازهای اطلاعاتی جامعه در سطح بالا و گسترده‌ای هستند، و نکات اصلی و مهم اخلاقیات حرفه را مشخص می‌کنند. این معیارهای اخلاقی رابطه کارشناسان اطلاع‌رسانی را با حرفه‌اشان، فعالیتها، و اهداف آنان، و همچنین رابطه آنها را با انجمن حرفه‌ای کتابداری مشخص می‌کند.

مشکلات اخلاقی عصر الکترونیک: قابلیت‌های دستیابی، تبلیغات، نهانکاری و سری بودن اطلاعات، و حمایت از افراد، به منزله نیازهای خاص اخلاقیات حرفه کتابداری و اطلاع‌رسانی، به یکدیگر پیوسته و مربوطند. کار کتابداران در محل تخصصی خاص، مثلاً کتابخانه پزشکی یا دینی و مذهبی، می‌بایستی با مشکلات و مسائل خیلی خاص و ویژه، علاوه بر مشکلات فوق همراه باشد. به نظر می‌رسد که این گونه مشکلات، عاملی قوی و مؤثر در شخصیت اجتماعی و وضعیت حرفه فراهم می‌سازند.

شرایط کار و زندگی

تعداد بسیار زیادی از مقالات و انتشارات، به مشکلات خاص استخدامی، مانند شرایط کار، ساعات کاراداری، حقوق و دیگر مزایا مربوط می‌شود. این قبیل موضوعات، طبیعتاً عناوین اصلی مسائل گروه‌های مختلف کتابداران در تمام کشورها را تشکیل می‌دهند.

روشن است که این گونه مشکلات در زمینه نظام‌های اجتماعی و وضعیت سیاسی و اقتصادی، مورد بحث قرار می‌گیرند و تنها در محدوده حرفه‌ای مطرح نمی‌شوند. باید توجه داشت که مطابق بعضی آرا و عقاید، این گونه مسائل تعلق به محدوده توجه و علایق سازمانهای حرفه‌ای و تخصصی و یا ضوابط و معیارهای حرفه‌ای ندارد. به هر حال، گروه‌های دیگر، ارتباط نزدیکی بین سطوح شخصیت اجتماعی و دستمزدها (حقوق)، مشاهده می‌کنند.

شرایط زندگی، به طرق و شیوه‌های مختلف می‌تواند زمینه‌ساز اغلب مشکلات یاد شده باشد و به هر حال به عنوان یکی از عوامل و فاکتورهای وابسته محسوب شود. به هر جهت مطالعات انجام شده می‌تواند روشنگر موضوع باشد. گرچه مقایسه‌ای بین‌المللی در این زمینه بی‌نهایت مشکل است، اما آگاهی مقدماتی لازم را در برخواهد داشت.

شخصیت اجتماعی

شخصیت اجتماعی در مقدمه مسائل و مشکلات گذشته که پیوند نزدیکی با مشکلات رایج دیگر دارند، چندین بار یادآوری گردید. گرچه به لحاظ اهمیت و ویژه‌ای که دارد لازم است که فصل خاصی جهت بحث به آن اختصاص داده شود. کارشناسانی که با آنها مصاحبه شده معمولاً اصرار

به وجود سطح پایینی از شخصیت اجتماعی دارند و علل وجودی آنها را با حرارت خاصی مورد بحث قرار می‌دهند. با ملاحظه این علل، مشاهده می‌شود که در این مدارک و اسناد بسیاری تناقضات و حتی بعضی اظهارات دور از ذهن و غیرطبیعی به چشم می‌خورد.

همچنان که نویسندگان چند مطالعه و بررسی با جزئیات کامل شرح داده‌اند، شخصیت اجتماعی کتابدار در جوامع مختلف ناشی از دیدگاهی است که به کتابخانه‌ها دارند و این مسئله قویاً در آن تأثیر دارد. همچنین میزان تقاضای خدمات، و کیفیت نوع ارائه خدمات در آن مؤثر است. با این حال، شخصیت و موقعیت اجتماعی کتابداران ابتدا به ساکن بر مبنای قضاوت خودشان شکل و فرم می‌گیرد. چنین اظهار و بیانی حتی از تعریف واژه «شخصیت» که «احترام به دانش، تجربه، و یا استعدادها با ارزش خاص شخص» می‌باشد نیز منتج می‌شود. درباره شخصیت اجتماعی کتابدار، به دنبال عللی مانند: عدم رضایت و خرسندی و نوعی بدبینی که در بین کتابداران رایج است، در جامعه خارج از انجمن آنها گشتن، مطمئناً اثرات منفی بیشتری را در وضعیت و موقعیت آنان موجب خواهد شد.

بر مبنای چند مقاله، فاکتورها و عواملی را که به شخصیت اجتماعی شکل می‌بخشند، می‌توان به صورت زیر نام برد:

- تقاضای جامعه و نیاز آن به قابلیت‌های حرفه.

- وضعیت پیشرفت حرفه، بر مبنای نگرش و شناخت آن به منزله شاخه‌ای از علم.

- آگاهی جامعه به وظایف و مسئولیت کتابداران.

- شرایط آموزشی، قدرت تفکر و تعقل، و صفات مورد نیاز برای کتابداران.

- حقوق و مزایای کتابداران.

تنها در چند مقاله درباره این عناوین و مقایسه پیشرفت کتابداری با تغییراتی که در شخصیت اجتماعی او حاصل می‌شود، به صورت عینی و در زمینه خاص تاریخی بحث می‌شود. چنین قابلیت و نگرشی، فرصتی فراهم می‌آورد که شناخت عوامل مؤثر مثبت و منفی شخصیت اجتماعی با همه جزئیات آن ساده و آسان شود.

توصیه‌هایی برای پیشرفت حرفه کتابداری

به عنوان یک واقعیت، اکثر مقالاتی که به کتابداری و شخصیت اجتماعی آن پرداخته‌اند، نه تنها به شناسایی موقعیت آنان، بلکه پیشنهادهای در مورد پیشرفت و توسعه حرفه نیز داده‌اند. از این گونه توصیه‌ها و پیشنهادات که در بیشتر مقالات آورده شده، چند نمونه که شایسته تأکید بیشتری هستند، عبارتند از:

- ارزشیابی مجدد ریشه‌های معطوف به اصول روانشناسی حرفه که در برگیرندهٔ همهٔ عوامل و فاکتورها باشد.

- تغییر خط مشی کار و شیوه‌های مدیریت کاربردی حرفه.

- تربیت و کارآموزی گسترده‌تر، و آموزش بیشتر، افزایش تقاضاها.

- گسترش کیفی کتابخانه‌ها، خدمات اطلاع‌رسانی، و به کار بستن و آزمودن توصیه‌ها.

نهایتاً، بایستی بعضی موضوعات یادآوری شوند. موضوعاتی که در انتشارات در دسترس ما مطرح نشده‌اند و یا حتی در بازبایی آنها در این اسناد و مدارک کوششی نشده، این موضوعات عبارتند از:

- وضعیت و موقعیت کتابداران و منزلت و شخصیت اجتماعی حرفه در کشورها.

- رابطهٔ بین کتابداران متخصص و غیرمتخصص (حرفه‌ای و غیرحرفه‌ای). ■

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی